

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA BOBEDI (SAL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

PUDUNGWANA 2024

TATAISO YA HO TSHWAYA

MATSHWAO: 40

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 8.

TATAISO YA HO TSHWAYA

- Haeba dikarabo di nomorilwe ka ho fosahala, tshwaya ho ya kamoo tataiso ya ho tshwaya e nomorilweng kateng.
- Haeba phoso ya mopeleto e nyotobetsa moelelo, se abele mohlalobuwa matshwao. Haeba e sa nyotobetse moelelo, a abelwe matshwao.
- Haeba mohlalobuwa a sa sebedisa di-a-bulwa-di-a-kwalwa /maqotsi, ebang potso e mo qosa ho qotsa, a se amohuwe matshwao.
- Bakeng sa **potso e bulehileng**, mohlalobuwa a se ke a abelwa matshwao bakeng sa karabo ya E/TJHE kapa KE A DUMELA/HA KE DUMELE. Lebaka/tshehetso ke yona e lokelang ho abelwa matshwao. Ho etswe jwalo feela le bakeng sa NNETE/MAFOSI kapa NTLHA/MOHOPOLO.

KAROLO YA A: DIPALEKGUTSHWE**MAKUMANE A THATA A BOPHELO – JM Maqubela****POTSO YA 1: 'MPHO E MAKATSANG'**

- 1.1 Mekgatlo e mmedi ya barutwana e ne e tseka taolo ya sekolo. ✓ (1)
- 1.2 Batswadi, ✓ mesuwe ✓ le bana.
(Ba babedi feela) (2)
- 1.3 Teboho o ile a e otla tjhobeng. ✓ (1)
- 1.4 Morusu sekolong. ✓✓ (2)
- 1.5 Ke hore hlakisetse hore ntho e nngwe le e nngwe e ile ya ema tu! ✓✓ (2)
- 1.6 Teboho, ✓ hobane ntata Teboho o mo lwantshetsa taba ya ho se ye sekolong nako e ka etsang dibeke tse tharo mme o ne a ka phonyohwa ke mpho e makatsang ha a sa fihlelle ditlhoko tseo a di behetsweng ke ntatae. ✓✓ (3)
- 1.7 Mosuwehlooho Pudumo, ✓ hobane o tlile ka tharollo dipakeng tsa Teboho le ntatae, hore o tla thusa Teboho ka dithuto tseo a salletseng morao ka tsona kaha ke yena a ileng a tsebisa Tlaleho hore Teboho o na le dibeke tse tharo a sa tle sekolong. ✓✓ (3)
- 1.8 D/A le B, ✓ hobane mongodi o bapisa bophelo le papadi, ha ka nqe nngwe a tshwantshanya bophelo le morabaraba. ✓✓ (3)
- 1.9 E, hobane e ka nna yaba ba susumeditse ke bao e neng e le karolo ya barutwana ba neng ba emisitse dithuto. ✓✓✓

KAPA

Tjhe, hobane ba ka be ba ile ba tswella pele ka ho bala boinotshing ba bona. (3)
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) [20]

LE

POTSO YA 2: 'SELLO LE BOPHELO'

- 2.1 Mohlongwafatsheng.✓ (1)
- 2.2 Ha ho tjhesa, e ne e tjhesa haholo.✓ (1)
- 2.3 Bana ba hlatswetsa batho dikoloi. ✓
Ntata bona o phumulela batho dieta mane toropong. ✓ (2)
- 2.4
 - Sello a haha mohlongwafatshe
 - Bana ba tlohela sekolo
 - Mapolesa a mo kgolwa.✓
 (1)
- 2.5 O ne a batlelwa molato wa diaparo tseo a neng a di nke ka mokitlana. ✓
O ne a ikgakanyetsa hore mapolesa a tle a se ke a mo tseba. (1)
- 2.6 Sello le bana ba iqalletse dikgwebo tse nyenyane hore ba kgone ho lala ba tsheheditse lephako. ✓✓ (2)
- 2.7 Ya tjhitja ✓hobane ha a sekamele ka nqa e le nngwe ka nako tsohle, o kgema le dinako le maemo. O ne a batla ho ipolaya empa ka mora hoba moahisane wa hae a mo thibe, yaba ha a sa kgutlela morerong oo wa hae.✓✓ (3)
- 2.8 Maikutlo a kutlwelobohloko✓ hobane Sello o ile a tebelwa mosebetsing. Kahoo mmadi o tlameha ho ipotsa hore maemong ao a leng ho ona, o tla iphedisa jwang. Hape, bohale boo bo ne bo hobosa, haholo jwang ha e le mophetwa wa ntate, ya nang le boikarabelo lelapeng la hae.✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 2.9 A/tharahano, ✓hobane mathata a Sello a ne a rarahana ho ya pele, ka ho tebelwa mosebetsing, a nkelwa ntlo ke banka le dithotho tsa ntlo, bana ba tebelwa sekolong, a leka tsa ho ipolaya, a phela ka hara mohlongwafatse. ✓✓ (3)
- 2.10 Ho bohlokwa ho dumella bana ba ithute ho itshwarela ka matsoho a bona ba sa le banyane ho ba kgothalletsa ho iqalla kgwebo, ba se ke ba lebella ho sebeletsa batho ba bang kaha ho sebeletsa batho ba bang ke ho ruisa bao, e seng bona. Kahoo mongodi o kenyeletse ntlha ena molemong wa ho kgothatsa babadi, a itshetlehile ka maele a Sesotho a reng, e kojwa e sa le metsi.✓✓✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 40**

KAROLO YA B: DITSHOMO**BOKGELEKE BA BASOTHO – R Moeketsi****POTSO YA 3: 'NKOLOBE'**

- 3.1 Lehaheng. ✓ (1)
- 3.2 Hore ka lona a tle a fepe lesea la hae le thabeng. ✓ (1)
- 3.3 Nkolobe. ✓ (1)
- 3.4 E ne e re .../Ba re e ne e re./E ne re .../Kgalekgale jj. ✓
Ke tshomo ka mathetho. ✓ (2)
- 3.5 A ne a ile ho bona difi tsa hae tseo a tjhehileng dinonyana ka tsona. ✓ (1)
- 3.6 Moena wa hae o ile a belatsewa ke ho ya thabeng kgafetsa ha moholwane wa hae a re o ile bona difi tsa hae mme a mo sala morao, yaba o bona lesea leo mme a tsebisa mma bona. ✓ ✓ (2)
- 3.7 Ntata lesea ke moholwane wa moshanyana wabo. ✓ (1)
- 3.8 C/lebotsi ✓. Mongodi o le sebedisitse ka sepheo sa ho tsosa thahasello ho mmadi hore na ke eng sena se etswang ke moshanyana thabeng. ✓ ✓ (3)
- 3.9 Monamodi ✓ kaha a ile a rarolla qaka ya mora wa lesea leo a neng a le patile lehaheng ka lebaka la ho tshoha mmae. ✓ ✓ (3)
- 3.10 Moshanyana eo e leng mma ngwana ha a latele ditaello ha a ronngwe ✓ mme o rata ho boloka lekunutu hobane leha a se a sa fumane lesea la hae, ha a bolelle motho, o dulela ho lla feela. ✓ (2)
- 3.11 E, hobane ha a ne a sa bona sephiri sa ngwanabo, bophelo ba lesea leo bo ka be bo le kotsing ya ho jowa ke dibata lehaheng kwana. ✓ ✓ ✓ (3)

[20]**LE**

POTSO YA 4: 'DITOKOTOKO'

- 4.1 Maoto ✓ le matsoho. ✓ (2)
- 4.2 Matsalae. ✓ (1)
- 4.3 Hobane matsalae ke sebedu sa motho. ✓ (1)
- 4.4
- O ya sedibeng. ✓
 - A fiele. ✓
 - A sile.
 - A phehe.
 - A fepe nkgonwae.
- (E mmedi feela)** (2)
- 4.5 Kgohlano ya ka hare ✓ kaha mme wa Ditokotoko o ile a makala haholo hobane a tseba hore matsalae ke sebedu sa motho ha a ke a hlwekisa ntlo. ✓ (2)
- 4.6 Papiso ✓ hobane mokgwa oo Ditokotoko a robaditsweng ka wona o tshwantshwa le mokotla ka tshebediso ya lebopi 'eka'. ✓ ✓ (3)
- 4.7 B/Tharollo, ✓ hobane Ditokotoko o fumana maoto le matsoho a hae kahoo mathata a lelapa la habo a a fela. ✓ ✓ (3)
- 4.8 Mme wa Ditokotoko ke molwantshuwa mme ha ke ne ke le maemong a hae, ke ne ke tla kopa monna wa ka hore re tswe motse re siye mmae a le mong. ✓ ✓ ✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)
- 4.9 Nka be ke ne ke hane ho kgutlisetsa maoto le matsoho a ka ho nkgono lekgetlo la pele feela ha a ne a nkadimile ona mme ka tsebisa batswadi ba ka ka tse etsahalang motsheare ha ke setse le yena. ✓ ✓ ✓
(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)

[20]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 40**

KAROLO YA C: MEQOQO**PELONG YA KA – SM Mofokeng****POTSO YA 5: 'HLAHLOBO'**

- 5.1 A ho kwala sekgeo sa bofokodi moyeng wa hae. ✓ (1)
- 5.2 Tlhahlobo e ne e le bonolo. ✓ (1)
- 5.3 Ke ha a utlwa kgotso e kgutlela pelong ya hae. ✓ (1)
- 5.4 Mophethi wa ditaba o re bolella ka bohloko ba ho se qete tlhahlobo empa o tseba dikarabo. ✓✓ (2)
- 5.5 Hore mmadi a utlwisise tsebo eo mohlalobuwa a nang le yona ho e ngolla bahlahlobi. ✓✓ (2)
- 5.6 Ho re o ye ntle. ✓ (1)
- 5.7 La pele/mmui ✓ hobane ke yena ya phetang ditaba ka tshebediso ya 'ke'. ✓ (2)
- 5.8 C/Papiso. ✓ Ho sebedisitswe mantswe ana, 'jwalo ka' moo mohlalobuwa a tsebang potso eo e le bonolo jwalo kaha a tseba bohobe. ✓✓ (3)
- 5.9 Ke ho hlakisa lebotsi mme le sebedisitswe ka sepheo sa ho lemosa mmadi hore mmui o botsa ka taba tse sa hlokeng karabo empa e o qosa ho inahanisisa haholo. ✓✓ (3)
- 5.10 Ke ho bontsha mmadi hore ho bohlokwa ho itokisa nako e sa le teng. ✓✓ (2)
- 5.11 A ka nna a feila haeba tseo a sa qetang ho ngola dikarabo tse nang le matshwao a mangata.

KAPA

A ka nna a pasa haeba dikarabo tseo a di ngotseng, a di pasitse ebile tseo a sa di ngolang di ena le matshwao a mmalwa feela.

(Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko)

(2)

[20]**LE**

POTSO YA 6: 'METSWALLE'

- 6.1 • Tjhelete e nkeha ha bonolo mme e fela ha bonolo ho feta dikgomo. ✓✓
 • Tjhelete ha e shwe, ha e bole, ha e hlabane le e nngwe jwalo ka dikgomo.
 [E le nngwe feela] (2)
- 6.2 Motho ya sa kenang sekolo. ✓ (1)
- 6.3 • Ho nyallwa kapa ho nyala moo ba nahanang hore ke tjheleteng. ✓✓
 • Ho nkela banna diphahlo.
 • Ho kgola ditholwana tsa difate tseo o sa di lemanang.
 [E le nngwe feela] (2)
- 6.4 Mohlolohadi. ✓ (1)
- 6.5 Ho bapisa boleng ba tjhelete e bolokwang le batho ba ruang diphoofolo e le
 mokgwa wa bona wa ho boloka tjhelete. ✓✓ (2)
- 6.6 Le totobatsa maikutlo a ho tenaha kaha o lahla ntho hobane e sa o tsewe
 molemo. ✓✓
 (Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko). (2)
- 6.7 D/Phetapheto ya moelelo. ✓ (1)
- 6.8 Ho re hlokomedisa hore le bahlankana le bona ba a nyalwa mme le bang ba
 bona ba ntse ba nyallwa lona lebaka leo la tjhelete. ✓✓✓ (3)
- 6.9 Nka buisana le mmuelli wa ka mme ra etsa Wili, moo ke arolelang bana ba ka
 mafa hobane ke sa tsebe seo molekane wa ka a ikemiseditseng sona ha a kena
 lenyalong le nna. ✓✓✓ (3)
- 6.10 E, hobane ba sebeditse ka thata bophelo ba bona kaofela mme ba tshepa
 balekane ba bona, ba sa tsebe hore ba kenya noha ka tlong. ✓✓✓
 (Dikarabo tsa bahlahlobuwa di elwe tlhoko) (3)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 40